

KULTUROWE I SPOŁECZNE KONTEKSTY ZAGINIĘĆ (REKONESANS)

Julia Cholewa

Abstrakt: Artykuł poświęcony jest problematyce zaginięć w kulturze współczesnej. Autorka na zasadzie przeglądu wybranych tekstów kultury stara się wypreparować pewne podobieństwa i różnice w mechanizmach ich powstawania, a także określić typologię ofiar i przestępców.

Słowa kluczowe: zaginięcie, uprowadzenie, kultura współczesna, ofiara, przestępca

CULTURAL AND SOCIAL CONTEXTS OF MISSING PERSONS (AN EXPLORATORY STUDY)

Abstract: The article addresses the issue of missing persons in contemporary culture. By reviewing selected cultural texts, the author attempts to identify similarities and differences in the mechanisms behind such cases, as well as to propose a typology of victims and perpetrators.

Keywords: missing person, abduction, contemporary culture, victim, perpetrator

Kulturowe obrazy zaginięć (literatura i film)

W literaturze można odnaleźć wiele motywów zaginięć. Już w antyku znika Odys, który dziesięć lat wracał z wyprawy spod Troi do swojej rodzinnej Itaki. W Biblii zaginał Syn Marnotrawny, o czym czytamy w Ewangelii św. Łukasza: „[...] ten brat twój był umarły, a znów ożył; zaginał, a odnalazł się” (Łk 15,32)¹. W *Mistrzu i Małgorzacie* bez śladu przepada tytułowa bohaterka, a wcześniej w dziwnych okolicznościach znikali Rimski, którego znaleziono w Leningradzie, Stiopa, który powrócił z Krymu czy nawet Prorochowicz. Sprawy zaginięć udało się rozwiązać. W *Krzyżakach* Henryka Sienkiewicza znika Danusia, która okazuje się być porwaną, jednakże z czasem udaje się ją odnaleźć. Niestety, uwolniona bohaterka wkrótce potem umiera. Pięknie ten motyw odejścia unaocznia adaptacja filmowa

¹ Biblia Tysiąclecia, Warszawa 1982.

w reżyserii Aleksandra Forda². Motyw zaginięć często unaoczniony jest również w bajkach. W *Jasiu i Małgosi* braci Grimm Baba Jaga porywa tytułowych bohaterów, by zjeść chłopca, a dziewczynkę wykorzystać do sprzątania. W *Zaplątanej*, czyli kolejnej bajce autorstwa Grimmów, zła czarownica porywa i więzi w wieży Roszpunkę, którą ostatecznie uwolnił książę na białym koniu. Motyw zaginięcia można odnaleźć również w *Śpiącej Królownie* – opowieść zawierała dwie wersje, pierwsza, przypisywana Charlesowi Perraultowi i druga – braci Grimm³. W obu jednak dochodzi do porwania tytułowej Królowny, a to na skutek spełnienia się klątwy o ukłuciu się przez nią wrzecionem i zaśnięciu na wieki. Dziewczyna zasypia na sto lat ukryta w wieży, by po tym czasie być obudzoną przez Księcia. W bajkach dla dzieci częstymi sprawczy-niami porwań czy zaginięć były złe czarownice a wybawcami książęta. Jednak w filmach dla dorosłych nie wszystko kończy się dobrze.

Filmy

Motyw zaginięć stanowi jeden z najbardziej trwałych i nośnych elementów współczesnej kultury audiowizualnej, obejmującej zarówno kino fabularne, jak i produkcje serialowe. Jego popularność wynika z wielowymiarowego potencjału narracyjnego: zaginięcie jako nagłe przerwanie ciągłości życia bohatera generuje napięcie, inicjuje śledztwo, a jednocześnie otwiera przestrzeń dla refleksji nad naturą pamięci, tożsamości oraz społecznych reakcji na utratę jednostki. Przegląd dzieł filmowych wykorzystujących ten motyw ujawnia szerokie spektrum sposobów jego realizacji – od thrillerów psychologicznych i kryminałów proceduralnych, przez dramaty obyczajowe, aż po produkcje o charakterze społeczno-politycznym, w których zaginięcie jednostki symbolizuje szersze procesy kulturowe lub traumy zbiorowe. Współczesne kino eksploruje przy tym różnorodne warianty narracyjne: zaginięcia pozorne, dobrowolne, wymuszone, a także takie, które stają się pretekstem do ukazania skomplikowanych powiązań rodzinnych, mechanizmów władzy czy dysfunkcji instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne. Serialowe formy opowiadania dodatkowo wzmacniają ten motyw poprzez wieloetapowe, rozciągnięte w czasie śledztwo, igrające z cierpliwością i ciekawością widza, pozwalające na stopniowe odsłanianie warstw tajemnicy i pogłębianie portretów psychologicznych bohaterów. Warto w tym zakresie dokonać pewnego przeglądu, by pokazać żywą obecność oraz znaczenie zaginięcia jako kluczowego elementu fabuły.

² *Krzyżacy*, reż. Aleksander Ford, 1960, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/Krzyżacy-1960-1204> [dostęp: 17.05.2025].

³ Wilhelm Grimm, Jakub Grimm: *Baśnie dla dzieci i dla domu*, tłum. Eliza Pieciul-Karmińska, Warszawa 2023.

3096 dni⁴

Film przedstawia autentyczną historię porwania dziesięcioletniej Natashy Kampusch. W marcu 1998 roku, w Wiedniu, dziesięcioletnia Natascha zmierzała w kierunku szkoły. W pewnym momencie tuż obok niej stanęła biała furgonetka. Kierowcą okazał się bezrobotny inżynier Wolfgang Priklopil, który wciągnął ją do środka i wywiózł na obrzeża miasta do swojego domu. Nie sprawiał wrażenia typowego porywacza, nie dzwonił z żądaniem okupu. Chciał, by dziewczynka była tylko jego, na zawsze. Porywacz przygotował wcześniej piwnicę o wymiarach 2 na 3 metry. To tutaj Natascha spędziła kolejne 8 lat swojego życia. Udało jej się wymknąć, kiedy to porywacz zostawił otwartą furtkę na podwórku.

Zaginiona dziewczyna⁵

Film jest typowym thrillerem, który przedstawia historię małżeństwa Nicka i Amy. Zdarzenia koncentrują się na momencie, gdy mężczyzna traci pracę i razem z żoną przeprowadzają się z Nowego Jorku do rodzinnej miejscowości. Otworzyli tam knajpę. Pomimo tego, iż biznes dobrze prosperował małżonkowie zaczęli się od siebie oddalać. Kiedy w rocznicę ślubu Amy przepada bez śladu, Nick staje się głównym podejrzanym. Mężczyzna próbuje udowodniać swoją niewinność, ale wszystkie ślady nieuchronnie wskazują na niego. Koniec filmu jest naprawdę szokujący, gdyż okazuje się, że Amy tak naprawdę nie zaginęła – cały czas ukrywała się, by „wrobić” męża w porwanie.

Labirynt⁶

Podczas Świąta Dziękczynienia rodziny Birchów i Doverów spędzają razem czas. Ich kilkulatnie córki Anna i Joy bawią się razem nieopodal rodziców. W pewnym momencie zostaje zauważona ich nieobecność. Okazuje się z czasem, że znikają bez śladu. Starszy brat Anny, przypomina sobie, że przed zniknięciem dziewczynki bawiły się przy białym kamperze i mówi o tym ojcu. Dziewczynki zostały uprowadzone, więc sprawę przejmuje detektyw. Właściciel kampera zostaje odnaleziony, ale nie ma przeciw niemu żadnych dowodów. Mężczyzna zostaje wypuszczony z aresztu. Jednak ojciec jednej z dziewczynek jest pewny winy podejrzanego

⁴ *3096 dni*, reż. Sherry Hormann, 2013, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/3096+dni-2013-654013> [dostęp: 17.05.2025].

⁵ *Zaginiona dziewczyna*, reż. David Fincher, 2014, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/Zaginiona+dziewczyna-2014-695409> [dostęp: 17.05.2025].

⁶ *Labirynt*, reż. Dennis Villeneuve, 2013, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/Labirynt-2013-507169> [dostęp: 17.05.2025].

i nie wierzy w jego zeznania. Załamany bezradnością służb postanawia wziąć sprawy w swoje ręce.

***Dziewczyna z tatuażem*⁷**

Film zrealizowany jest na podstawie książki. Mikael Blomkvist, znany dziennikarz otrzymuje nietypowe zlecenie od właściciela koncernu przemysłowego Henrika Vangera. Ma za zadanie rozwikłać zagadkę tajemniczego zaginięcia szesnastoletniej Harriet Vanger. Śledztwo powoli będzie odsłaniać niebezpieczną historię rodziny.

***W cudzej skórze*⁸**

Dokument ukazuje młodego obywatela Francji, który usiłuje udowodnić rodzinie, że jest ich zaginionym synem. Jest to autentyczna sprawa zaginięcia Nicholas Barclaya, który przepadł bez wieści w lecie 1994 roku w San Antonio, w Teksasie. Trzy lata później w Hiszpanii zostaje odnaleziony chłopak, który twierdzi, że jest zaginionym Nicholasem. Przedstawia wszystkim swoją wersję historii, według której został uprowadzony oraz torturowany, co ze szczegółami opisuje. Mimo, iż chłopak nie przypomina Nicholas (nie zgadza się ani wygląd, ani zachowanie) – to jednak rodzina bezgranicznie mu ufa, ale ludzie wokół zaczynają nabierać podejrzeń.

Seriale

Zaginięcie Madeleine McCann (prod. Netflix 2019, reż. Chris Smith)⁹

Niewyjaśnione tajemnice (prod. Netflix 2020, reż. Clay Jeter)¹⁰

Dziewczyna z Watykanu: Zaginięcie Emanuela Orlandi (prod. Netflix 2022, reż. Mark Lewis)¹¹

⁷ *Dziewczyna z tatuażem*, reż. David Fincher, 2011, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/Dziewczyna+z+tatuażem-2011-565637> [dostęp: 17.05.2025]. Film *Dziewczyna z tatuażem* (org. *The Girl with the Dragon Tattoo*) powstał na podstawie bestsellerowej powieści znanego szwedzkiego pisarza i dziennikarza, Stiega Larssona *Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet* (*Män som hatar kvinnor*), będącej pierwszą częścią tzw. *Millennium Trilogy*; polskie wydanie np.: Stieg Larsson: *Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet*. *Millennium*, Tom 1, Warszawa 2008.

⁸ *W cudzej skórze*, reż. Bart Layton, 2012, patrz: <https://www.filmweb.pl/film/W+cudzej+skórze-2012-644303> [dostęp: 17.05.2025].

⁹ Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/Zaginięcie+Madeleine+McCann-2019-827208> [dostęp: 17.05.2025].

¹⁰ Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/Niewyjaśnione+tajemnice-2020-850418> [dostęp: 17.05.2025].

¹¹ Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/Dziewczyna+z+Watykanu%3A+Zaginięcie+Emanueli+Orlandi-2022-10021754> [dostęp: 17.05.2025].

W głębi lasu (prod. Netflix 2020, reż. Leszek Dawid)¹²

Nieobecni (prod. 2020, reż. Bartosz Konopka)¹³

Bez pożegnania (prod. Netflix 2021, reż. Juan Carlos Medina)¹⁴

Tematykę zaginięć podejmują również różnego rodzaju programy interwencyjne emitowane w telewizji, takie jak:

Ktokolwiek widział, ktokolwiek wie

Program ten nadawany był na antenie TVP 1 od 19 września 1996 roku do 21 grudnia 2012 roku oraz ponownie od 2018 roku. Każdy odcinek skupiał się na innej kwestii zaginięcia, przedstawiając dokładnie sprawę oraz sylwetkę zaginionego. Zawsze znajdują się w nim materiały reporterskie, wywiady z rodzinami oraz bliskimi zaginionych osób. Początkowe trzy wydania prowadziła psycholog Zuzanna Cejmer. Przez ostatnie lata prowadzeniem programu zajmował się Grzegorz Miśtał.

Magazyn kryminalny 997

Program w każdym odcinku ukazywał przebieg i meandry innej sprawy kryminalnej, najczęściej były to zaginięcia. Emitowany był w Polsce od 1986 do 2017 roku na kanale TVP 2. Przez pierwsze cztery lata prowadzącym program był pułkownik Milicji Obywatelskiej Jan Płócienniczak. Następnie tę funkcję przejął Michał Fajbusiewicz. Już w początkowej fazie emisji program przyczynił się do złapania mordercy pielęgniarzki z Warszawy, której portret pokazano w programie. Kolejne odcinki powodowały falę zgłoszeń, co powodowało chwytywanie kolejnych sprawców przestępstw. Program oglądało nawet 15 milionów widzów. W 1990 roku wyemitowano ponad 300 spraw kryminalnych z czego, dzięki programowi, rozwiązano ponad 100.

Sam Fajbusiewicz doświadczył we wczesnych latach życia tragedii. Zaginęła jego licealna miłość Barbara Chrzczonowicz. Gdy się spotkali była zaręczona, lecz zerwała z chłopakiem dla Michała. W 1986 roku Chrzczonowicz nagle zniknęła bez wieści. Podejrzewano, że wyjechała za granicę. Sam Fajbusiewicz wspomina, że nawet nie sprawdzono mieszkania zaginionej, kiedy w nocy przed zaginięciem w mieszkaniu sąsiedzi słyszeli awantury. Krążyły więc teorie, że obecny partner Barbary rozpuścił jej ciało w kwasie. W końcu wcześniej odsiadywał wyrok za zabójstwo ojca. Sprawa jednak nie została wyjaśniona.

¹² Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/W+głębi+lasu-2020-839661> [dostęp: 17.05. 2025].

¹³ Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/Nieobecni-2020-857048> [dostęp: 17.05. 2025].

¹⁴ Patrz: <https://www.filmweb.pl/serial/Bez+pożegnania-2021-877114> [dostęp: 17.05.2025].

Autentyczne zaginięcia (wybrane przykłady)

Mateusz Żukowski

Jednym z bardziej nagłaśnianych zaginięć są zniknięcia dzieci. W Polsce jednym z takich przykładów jest sprawa dziesięcioletniego Mateusza Żukowskiego z Ujazdowa. 26 maja 2007 roku ostatni raz rodzina chłopca widziała go żywego, kiedy to ojciec z synem wybrali się na ryby. Andrzej Żukowski, tata chłopca, wspominał, że to był upalny dzień, z wędkowania wrócili o w pół do trzeciej, a następnie syn zakomunikował, że idzie się bawić do parku. Stamtąd nigdy jednak nie wrócił. Podobno bawił się wówczas z dwójką innych chłopców nad wodą. Gdy pan Andrzej zorientował się, że syna nadal nie ma w domu, a dochodziła już dziewiąta wieczorem, poszedł pytać sąsiadów. Tam rozmawiał z chłopcami, którzy mieli bawić się z Mateuszem.

– Oni w wieczór zaginięcia Mateusza zachowywali się dziwnie, mieli wiele wersji – wraca do wspomnień. – Powinni ich przesłuchać z użyciem wariografu. Mnie i moją rodzinę wzięli na wykrywacz kłamstw, gdy na początku podejrzewali, że mamy coś wspólnego z zaginięciem Mateusza. Prokurator stwierdza, że koledzy rozstali się wieczorem nieopodal domu Mateusza. Zaś on, mimo że chorobliwie bał się wody, zawrócił samotnie nad rzekę, aby w niej pływać nocą? Wprost nieprawdopodobne (Szostak 2019: 58).

Pod uwagę brane były różne scenariusze – od porwania przez gang pedofili, gwałt i morderstwo, aż po zakopanie chłopca i upozorowanie jego śmierci. Najbardziej jednak prawdopodobny jest ten z utonięciem podczas zabawy z kolegami nad wodą. Za jakiegokolwiek wieści o chłopcu oferowano nagrodę w wysokości stu tysięcy euro. W lutym 2019 roku ojciec chłopca otrzymał anonimowy telefon z żądaniem pięciuset tysięcy złotych za zobaczenie syna. W przeciwnym razie Mateusz miał być zamordowany. Szantażysta został zatrzymany przez policję, tłumacząc się, że to głupi żart (Szostak 2019: 53).

Rodzina uciekła się również do opinii wróżki Iwony Turlej. Ta przepowiedziała, że szczątki Mateusza znajdują się na terenie parku. Z kolei Rafał Nieradzik (medium, które twierdziło, że jest w stanie opuścić własne ciało i przenieść się w czasie w dowolne miejsce.) uważał, że była to zbrodnia na tle seksualnym. Mówił, że podczas wizji widział jak obcy mężczyzna podchodzi do chłopca, coś mu daje, ten z początku przestraszony, uśmiecha się. Następnie zostaje wykorzystany seksualnie przez tego napastnika i zabity. Tej wizji dodaje wiarygodności fakt, iż mieszkańcy wioski zeznają, że wielokrotnie widzieli dorosłego obcego mężczyznę w towarzystwie tutejszych chłopców (Szostak 2019: 61-63).

Kolejną możliwą wersję wydarzeń wysnuwa wizjonerka Maja Danilewicz. Według niej chłopiec bawił się z kolegami na rusztowaniach podczas remontu

pałacu Ujazdowskiego. Biegali po nich, skakali, w końcu Mateusz musiał się potknąć i nadziać na gałąź pobliskiego drzewa. Zdaniem Danilewicz, mężczyzna, który pilnował budowy zamiast wezwać pomoc ukrył ciało w fundamentach i zalał betonem, a kolegom zakazał o tym opowiadać. Ma to potwierdzać fakt sprzedaży posesji dwa lata po zaginięciu Mateusza. Sprawą zajęło się nawet lubelskie Archiwum X, ale nie wyraziło zgody na rozkopanie fundamentów (Szostak 2019: 65)

Rodzina chłopca po jego zaginięciu nie przetrwała próby czasu. Poszukiwania syna pochłaniały sporo pieniędzy, więc zaciągali kredyty w następstwie czego popadli w długi. Dom rodzinny został wystawiony na licytację przez komornika. Ojciec chłopca od siedemnastu lat choruje na nadciśnienie tętnicze oraz cukrzycę, przeszedł dwie operacje, została mu odebrana renta. Państwu Żukowskiemu po zaginięciu Mateusza został wyznaczony kurator. Dwójka rodzeństwa chłopca trafiła do domu dziecka, a kolejne do rodziny zastępczej. Z rodzicami została jedynie najmłodsza córka, chociaż i oni też się rozstali, nie umieli już żyć razem (Szostak 2019: 66-67). Sprawa do tej pory nie została rozwiązana.

Joanna Gibner

Ta sprawa trafiła do annałów polskiej kryminalistyki, gdyż był to jeden z pierwszych procesów poszlakowych. Uczą się o nim studenci prawa. Obecnie sądy znacznie częściej wydają tak wyroki, wówczas był to jednak precedens.

– W olsztyńskim sadzie nazywają ten przypadek „sprawa >świtezianki<”, nawiązując do znanej ballady Adama Mickiewicza (Szostak 2019: 311).

Joanna była osobą bardzo wrażliwą, inteligentną, zdolną oraz zamkniętą w sobie. Jednocześnie także buntowniczą, nerwową i wybuchową. Tak była postrzegana przez znajomych. Liceum ekonomiczne ukończyła z dobrymi wynikami. Zakochała się jednak nieszczęśliwie, ponieważ jej wybranek nie chciał się z nią ożenić. Pani Danuta, matka Joanny podkreśla, że nawet jakby chciał to byłaby temu przeciwna (mężczyzna nadużywał alkoholu).

1 maja 1996 roku na dyskotecę w Dywitach dziewczyna poznała Marka W. Była wówczas 23-letnią młodą kobietą, on był dwa lata młodszy. Niczym nie wyróżniał się z tłumu, wykształcenie miał ledwie podstawowe. Szybko zakochali się w sobie i na sierpień tego samego roku zaplanowali ślub. Matka Joanny twierdziła, że córka wyszła za Marka, by zrobić na złość nieodwzajemnionej miłości. Po czasie okazało się, że rodzina Marka jest mocno zadłużona, co wzbudziło w Joannie niepokój. Pokłóciła się o to z przyszłą teściową, po czym została wyrzucona z domu, a Marek przeprosił za matkę, czym udobruchał wybrankę.

Wkrótce rodzicielka Joanny wynajęła młodym mieszkanie, by usamodzielnili się. Stosunki między rodzinami były napięte, w przygotowaniach do wesela

uczestniczyła tylko rodzina Joanny, a rodzina Marka czekała tylko, by się upoić alkoholem. Chcieli się go jak najszybciej pozbyć z domu, gdyż często awanturował się. Przyjęcie weselne miało odbyć się w domu rodzinnym Marka, gości miało być niewielu, około trzydziestu osób. Zanim impreza w ogóle się rozpoczęła rodzina mężczyzny wypila cały zakupiony alkohol. Ślub i wesele odbyły się planowo. Świadkiem był Tomasz H., który, jak potem zezna Marek, był gejem i tworzyli razem związek do momentu, aż pan młody nie poznał Joanny. Tomasz nie mógł się ponoć z tym pogodzić i chciał związek kontynuować, co wykorzysta później Marek podczas zeznań, zrzucając winę za morderstwo na byłego kochanka (Szostak 2019: 311-318).

Wesele trwało w najlepsze, jednak nie trzeba było długo czekać na awantury. Doszło do niej pomiędzy Joanną a teściową. Matka Marka zepchnęła pannę młodą ze schodów. Pan Młody nie stanął jednak w obronie żony, zdjął pierścionek z ręki i rzucił nim w Joannę. Noc poślubna nie była lepsza, dziewczyna zwierzyła się później matce, że mąż próbował ją udusić, a ona ledwo się wyrwała. W następnych dniach nic się nie poprawiało, Marek z Tomaszem siedzieli w domu i upijali się. 11 września świeżo upieczeni małżonkowie zakomunikowali matce Joanny, że planują rozwód. Pani Danuta ostatni raz widziała córkę dwa dni później. Miały się jeszcze spotkać 14 września, ale córka nie pojawiła się. Sąd ustalił, że pomiędzy 13 a 16 września Joanna opuszczała mieszkanie kilka razy, jednej nocy nie spała w domu, przez co doszło między małżonkami do kłótni. Sugerowała, mężowi, że spędziła noc z dawną miłością, gdyż on jej nie wystarcza. Doszło do szarpaniny, a Marek miał udusić dziewczynę. Gdy stwierdził, że nie żyje przestraszył się, a ciało miał ukryć w wersalce.

17 września Marek przyszedł do pani Danuty i oznajmił zapłakany, że Asia zniknęła, nie wróciła z dyskoteki. Teściowa Marka zapewniała go, że dziewczyna się znajdzie, jednak ona też nie była spokojna. Asia nie odebrała zasiłku dla bezrobotnych, co było dziwne, szczególnie w tej trudnej sytuacji finansowej. Policja twierdziła, że dziewczyna uciekła od męża, więc nie przeszukano mieszkania. Po 5 miesiącach Marek związał się z kolejną dziewczyną, której los wcale nie był lepszy. Zmuszał wybrankę do prostytucji. Zamieszkali razem, mieli dwoje dzieci; dużo pili. Podczas jednej z takich libacji brat Marka podobno miał wyznać, że pomagał Markowi ukryć ciało Joanny. Następnie szantażował brata, że wyjawí miejsce ukrycie zwłok, jeśli Marek mu nie zapłaci. Samej Emilii (nowej partnerce i matce swoich dzieci) miał wyznać, że zabił Joannę po jej długich namowach. Pani Danuta twierdziła, że to dzięki niej sprawa ruszyła z miejsca. 16 września 2003 roku mężczyzna przyznał się do dokonania zbrodni, jednak potem zeznania odwołał. Twierdził, że policja wymusiła je na nim. Jednak Tomasz H. zaczął mówić. Zeznał, że widział zwłoki kobiety w mieszkaniu mężczyzny. Następnie pojechali do rodzinnych Dywit, gdzie Marek razem z bratem przenieśli zwłoki kobiety do rodzinnego żuka, a następnie ukryli w kanale garażu, by znowu nocą wywieźć je nad jezioro i tam

ukryć. Jednak jezioro nie zostało przeszukane, bo Emilia odwołała zeznania, a Marka skazano bez dowodu rzeczowego. Dlatego ta sprawa jest pierwszą w Polsce, kiedy do wyroku doprowadziły poszlaki. Ciało nigdy nie zostało odnalezione, więc niektórzy nadal uznają kobietę za zaginioną (Szostak 2019: 320-328).

Bohdan Piasecki

W latach 50-tych XX wieku tą sprawą żyła cała Polska. Bohdan Piasecki był synem Bolesława Piaseckiego ówczesnego przewodniczącego Stowarzyszenia PAX¹⁵ oraz uczniem warszawskiego Liceum Świętego Augustyna, które w 2004 roku zostało zlikwidowane (Kunicki, Ławecki 2017: 27).

22 stycznia 1957 roku chwilę przed godziną czternastą, po skończonych lekcjach Bohdan opuścił szkołę razem ze swoim przyjacielem Wojciechem Szczęsnym. Przy najbliższym skrzyżowaniu ulic zatrzymało ich dwóch obcych mężczyzn, wylegitymowało Piaseckiego i kazało pójść z nimi. Zaprowadzili piętnastolatka do taksówki, która już czekała nieopodal szkoły. Szczęśny zapamiętał numery rejestracyjne podejrzanego samochodu, do którego wsiadł przyjaciel, tknęło go jakieś złe przeczucie. Mężczyźni wydawali się mu podejrzani, wyglądali według niego jak tajniacy. Gdy Piasecki odjechał Szczęśny wrócił się do szkoły, w której lekcje miał jeszcze młodszy brat Bohdana, Jarosław. Zabrał chłopaka ze sobą i poszli do domu zadzwonić do ojca chłopaków. Ten od razu zgłosił sprawę na milicję, niedługo potem rozpoczęły się poszukiwania. Zaginionego widział kioskarsz Henryk Rysak, kiedy dwóch mężczyzn prowadziło chłopca do samochodu, niedługo po zgłoszeniu tego służbom został pobity. W dniu porwania również dyrektor doświadczył dziwnej sytuacji, zadzwonił do niego obcy mężczyzna z pytaniem, czy Bohdan na pewno jest ojcem Bolesława. Niedługo po tym ojciec dostał telefon z żądaniem okupu za syna, porywacze kontaktowali się z rodzicami chłopaka jeszcze przez kilka dni zmieniając żądania. Pozostawiali wskazówki w różnych lokalizacjach, jednak nigdy nie próbowali odbierać okupu. Jak okazało się później, Bohdan już wtedy nie żył, a porywacze prowadzili okrutną grę z ojcem. Była to najprawdopodobniej zemsta, ojciec chłopca mógł narazić się porywaczom antysemitkami poglądami. Całe śledztwo najpierw w sprawie zaginięcia potem porwania było prowadzone opieszale, jakby nie w celu rozwiązania, tylko zatuszowania sprawy. W grudniu 1958 roku odnaleziono zmasakrowane zwłoki chłopca. Zostały znalezione przypadkowo; stwierdzone zostało, że mógł zginąć już w dniu porwania. Zabójcy najprawdopodobniej uciekli do Izraela. Całej prawdy na temat morderstwa chłopca do tej pory nie udało się ustalić.

¹⁵ Organizacja utworzona w 1947 roku przez Bogdana Piaseckiego zrzeszająca katolików współpracujących z władzami komunistycznymi.

Podsumowując należy stwierdzić, iż porwania i zaginięcia są niezwykle fra-
pującym fenomenem społecznym, który zyskuje różnorakie realizacje w tekstach
kultury (film, literatura). Przedstawiony tu zaledwie przegląd niektórych przypad-
ków porwań i zaginięć pokazuje, że jest to obszar, który czeka w obrębie badań kul-
turowych na szerszą analizę.

LITERATURA

Biblia Tysiąclecia, 1982, Warszawa.

Grimm W., Grimm J., 2023, *Baśnie dla dzieci i dla domu*, tłum. E. Pieciul-Karmińska, War-
szawa.

Kasperski E., 1998. *Literatura. Teoria. Metodologia*, pod redakcją naukową D. Ulickiej, War-
szawa.

Kunicki K, Ławecki T, 2017, *Zagadki kryminalne PRL*, Warszawa.

Larsson S., 2008, *Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet. Millennium*, Tom 1, Warszawa.

Szostak J, 2019, *Urwane ślady*, Warszawa.

FILMY I SERIALE

Krzyżacy, reż. Aleksander Ford, 1960, <https://www.filmweb.pl/film/Krzyżacy-1960-1204> [dos-
tęp: 17.05.2025].

3096 dni, reż. Sherry Hormann, 2013, patrz: [https://www.filmweb.pl/film/3096+dni-2013-
654013](https://www.filmweb.pl/film/3096+dni-2013-654013) [dostęp: 17.05.2025].

Zaginiona dziewczyna, reż. David Fincher, 2014, patrz: [https://www.filmweb.pl/film/ Zaginio-
na+dziewczyna-2014-695409](https://www.filmweb.pl/film/Zaginio-na+dziewczyna-2014-695409) [dostęp: 17.05.2025].

Labirynt, reż. Dennis Villeneuve, 2013, patrz: [https://www.filmweb.pl/film/Labirynt-2013-
507169](https://www.filmweb.pl/film/Labirynt-2013-507169) [dostęp: 17.05.2025].

Dziewczyna z tatuażem, reż. David Fincher, 2011, patrz: [https://www.filmweb.pl/film/ Dziew-
czyna+z+tatuażem-2011-565637](https://www.filmweb.pl/film/Dziew-czyna+z+tatuażem-2011-565637) [dostęp: 17.05.2025].

W cudzej skórze, reż. Bart Layton, 2012, patrz: [https://www.filmweb.pl/film/W+cudzej+skó
rze-2012-644303](https://www.filmweb.pl/film/W+cudzej+skó-rze-2012-644303) [dostęp: 17.05.2025].

Zaginiecie Madeleine McCann (prod. Netflix 2019, reż. Chris Smith), [https://www.filmweb.pl
/serial/Zaginiecie+Madeleine+McCann-2019-827208](https://www.filmweb.pl/serial/Zaginiecie+Madeleine+McCann-2019-827208) [dostęp: 17.05.2025].

Niewyjaśnione tajemnice (prod. Netflix 2020, reż. Clay Jeter) [https://www.filmweb.pl/serial/
Niewyjaśnione+tajemnice-2020-850418](https://www.filmweb.pl/serial/Niewyjaśnione+tajemnice-2020-850418) [dostęp: 17.05.2025].

Dziewczyna z Watykanu: Zaginięcie Emanuela Orlandi (prod. Netflix 2022, reż. Mark Lewis)
[https://www.filmweb.pl/serial/Dziewczyna+z+Watykanu%3A+Zaginiecie+Emanue-li+Or
landi-2022-10021754](https://www.filmweb.pl/serial/Dziewczyna+z+Watykanu%3A+Zaginiecie+Emanue-li+Or-landi-2022-10021754) [dostęp: 17.05.2025].

W głębi lasu (prod. Netflix 2020, reż. Leszek Dawid) Patrz: [https://www.filmweb.pl/serial/
W+głębi+lasu-2020-839661](https://www.filmweb.pl/serial/W+głębi+lasu-2020-839661) [dostęp: 17.05. 2025].

Nieobecni (prod. 2020, reż. Bartosz Konopka) <https://www.filmweb.pl/serial/Nieobecni-2020-857048> [dostęp: 17.05.2025].

Bez pożegnania (prod. Netflix 2021, reż. Juan Carlos Medina) <https://www.filmweb.pl/serial/Bez+pożegnania-2021-877114> [dostęp: 17.05.2025].

Dane kontaktowe / Contact details

Julia Cholewa

E-mail: ikribl@wp.pl